

Marta Dusza

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Ogólne warunki dystrybucji malin w Polsce

General terms of raspberries distribution in Poland

Synopsis. Głównym celem pracy było określenie struktury łańcucha dostaw malin. Szczególną uwagę zwrócono na znaczenie agrologistyki w przepływie wysokiej jakości owoców. Skupiono się na rozpoznaniu wszystkich ogniw uczestniczących w transporcie nietrwałych komponentów. W artykule zaprezentowano wielkość poziomu produkcji malin zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, co przyczynia się do powstawania większych możliwości ekspandowania nowych rynków zbytu.

Słowa kluczowe: agrologistyka, logistyka produktów nietrwałych, produkty szybko-rotujące, maliny

Abstract. The main purpose of the work was to define the structure of the supply chain of raspberries. Particular attention has been paid to the importance of agrologistics in the flow of high quality fruits. It focused on recognizing all the cells involved in the transport of unstable components. The article presents the level of raspberry production both at national and international level, which contributes to the increased opportunities for expanding new markets.

Key words: agrologistics, logistics of non-durable goods, fast rotating goods, raspberries

Wstęp

W ostatnich latach logistyka stała się kluczowym elementem wpływającym na strukturę agrobiznesu. Reguluje ona zarówno popyt, jak i podaż na produkty rolne, usprawnia przepływ informacji oraz optymalizuje transport [Brzozowska, Bubel i Kabus 2015].

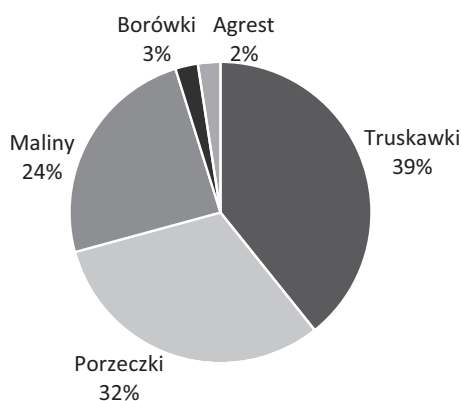
Produkty końcowe zazwyczaj stanowią źródło pożywienia lub są surowcem służącym do wytworzenia żywności. W związku z tym uzyskane produkty rolnicze powinny spełniać określone wymagania jakościowe [Banasiak, Detyna i Detyna 2015]. Celem zaspokojenia wymagań konsumentów agrologistyka musi zapewnić także wysoką jakość dostaw komponentów rolnych przy minimalnym czasie ich przepływu. W przypadku produktów żywnościowych jest istotna ich specyfika, to jest możliwie najkrótszy czas składowania komponentów. Dużo produktów spożywczych jest wrażliwych na procesy składowania ze względu na gnienie i szybkiego psucia się [Górecka i Zych-Lewandowska 2016].

Agrologistyka jest ważnym kierunkiem badań naukowych oraz rozwiązań praktycznych [Klepacki 2016]. Działania związane z przemieszczaniem produktów krótkotrwałych wymagają profesjonalnego podejścia do koordynowania, planowania oraz realizacji. Umiejętne działania w dużej mierze wpływają na sukces oraz przetrwanie firm, które są jednocześnie ogniwami uczestniczącymi w łańcuchu dostaw. Prawdopodobnie zorganizowane wewnętrzne i zewnętrzne procesy gospodarstwa rolnego wpływają na efektywność mechanizmu produkcji [Rokicki i Wicki 2010]. Silna pozycja rynkowa wielu podmiotów gospodarczych wymaga od nich monitorowania sytuacji rynkowej oraz szybkiego reagowania w obliczu zmieniającej się koniunktury gospodarczej [Śmiglak-Krajewska i Łąkowski 2015].

Charakterystyka rynku malin w Polsce na tle Europy i świata

Maliny mają wiele właściwości prozdrowotnych. Konsumentów coraz chętniej sięgają po sezonowe produkty ze względu na ich smak oraz jakość. Zwiększający się popyt na polskie owoce jest szansą dla producentów na rozwijanie swoich przedsiębiorstw i powiększanie produkcji. Dzięki nieustannie poprawiającym się warunkom transportowym możliwe jest zwiększanie produkcji. Polska coraz bardziej koncentruje się na produkcji owoców do mrożenia wysokiej jakości (IQF) [Dominguez 2016]. Mrożone owoce sezonowe znacznie zwiększają możliwości eksportowe kraju. Niezwykle ważnym elementem jest dbanie o warunki transportu ze względu na jak najdłuższe utrzymanie doskonałej jakości malin. Producenci coraz chętniej zwiększają swoje uprawy ze względu na korzystne ceny rynkowe malin, duży popyt oraz na możliwości eksportowe.

Na rysunku 1 został przedstawiony udział wyprodukowanych owoców miękkich w Polsce w 2014 roku, z wykresu kołowego wynika, że wielkość produkcji malin mieści się w pierwszej trójce (24%), tuż za truskawkami (39%) oraz porzeczkami (32%), z dużą przewagą nad borówkami (3%) oraz agrestem (2%).

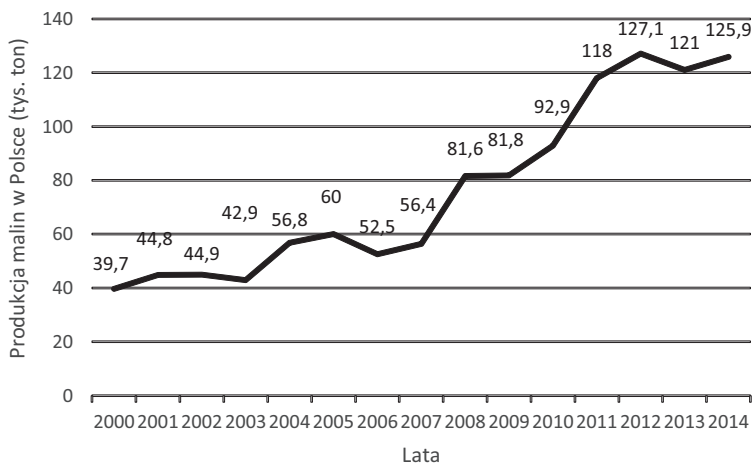

Rysunek 1. Procentowy udział upraw owoców sezonowych w Polsce w 2014 roku

Figure 1. Percentage share of seasonal fruit crops in Poland in 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Faostat.

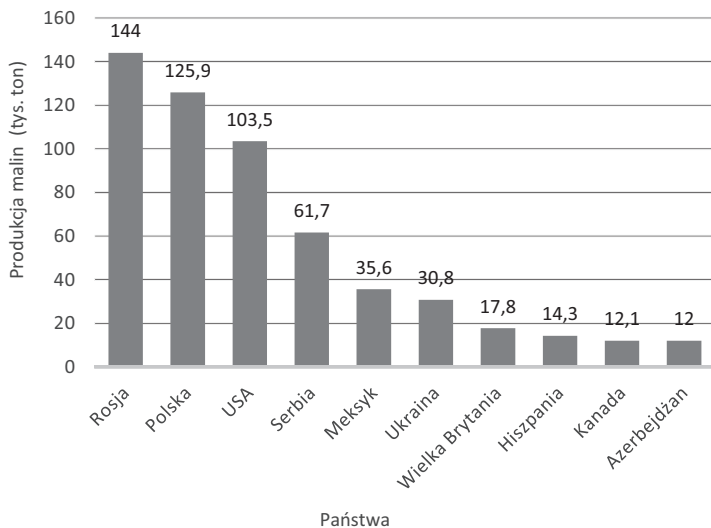
Według danych Agencji Rynku Rolnego z 2014 roku w ciągu 10 lat powierzchnie upraw malin wzrosły do 29 tys. ha, co przyczyniło się także do samego zwiększenia produkcji ponaddwukrotnie. Na rysunku 2 przedstawiono produkcję malin w Polsce w latach 2000–2014.

Rysunek 2. Produkcja malin w Polsce w latach 2000–2014 (tys. ton)

Figure 2. Production of raspberries in Poland in 2000–2014 (thous. tons)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Faostat.

Rysunek 3. Najwięksi producenci malin na świecie w 2014 roku (tys. ton)

Figure 3. Largest raspberry producers in the world in 2014 (thous tons)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Faostat.

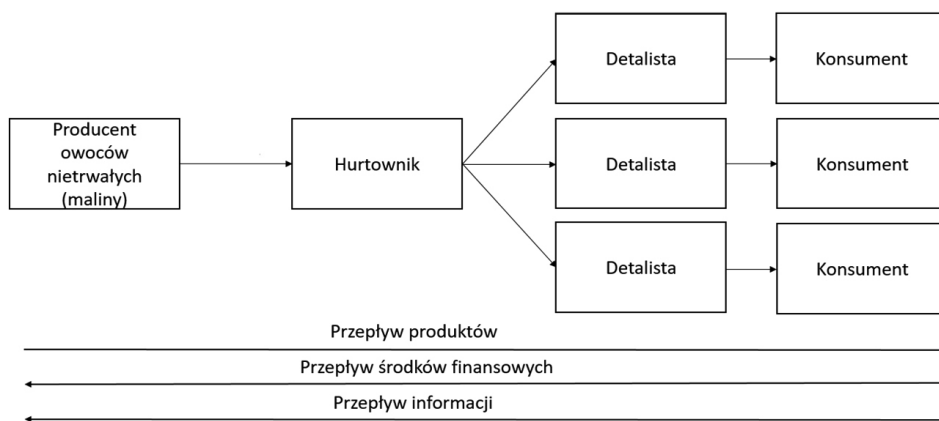
Z danych udostępnionych przez Faostat wynika, że Polska nieustannie powiększa swoją produkcję malin. Oznacza to, że kraj wykorzystuje swoje siły produkcyjne, a producenci wiedzą, gdzie szukać źródeł popytu. Tendencja wzrostowa wskazuje na znaczne zwiększenie się udziału malin w produkcji owoców miękkich w kraju, a także powiększenie swojej pozycji na arenie międzynarodowej w eksporcie tych komponentów. Polska ma optymalną lokalizację w Europie. Jest też krajem, który graniczy z dużymi rynkami zbytu takimi jak Niemcy, Rosja czy Wielka Brytania. Oferując produkty wysokiej jakości, możliwe jest zaspokajanie popytu w sąsiednich krajach. Rysunek 3 prezentuje największych producentów malin na świecie z uwzględnieniem Polski.

Interpretując dane z rysunku 3, Polska zajmuje pierwsze miejsce w Unii Europejskiej wśród producentów malin, z kolei z krajów europejskich Polska ma ponaddwukrotną przewagę nad Serbią. Sytuacja ta na arenie światowej jest optymistyczna dla Polski, która zajmuje drugie miejsce na świecie zaraz po Rosji. W światowej czołówce znalazły się także Stany Zjednoczone, Meksyk, Ukraina, Wielka Brytania, Hiszpania, Kanada oraz Azerbejdżan.

Specyfika łańcucha dostaw malin

Polska ma doskonale predyspozycje do rozwoju i powiększania produkcji malin. Wynika to z uwarunkowań klimatycznych, otwartości producentów na współpracę oraz gotowość do eksperymentowania z różnymi odmianami. Jednak tak wysoki poziom na arenie światowej ma także swoje uwarunkowania w samej logistyce. Na rysunku 4 pokazano przykładowy łańcuch dostaw.

Maliny to wyjątkowo delikatne owoce, których termin przydatności do spożycia, od momentu zerwania, jest ograniczony do kilku dni. W ciągu krótkiego czasu komponenty zazwyczaj muszą trafić od producenta na rynek hurtowy, następnie do pośredników.

Rysunek 4. Łańcuch dostaw malin

Figure 4. Raspberry supply chains

Źródło: opracowanie własne na podstawie Logistyka w Polsce [2006].

Z jednej strony pośrednikami mogą być detaliści, od których konsumenci nabywają maliny. Z drugiej strony ogniw pośredniczących może być znacznie więcej, gdy mowa o transporcie owoców poza granice kraju. Przepływy pomiędzy poszczególnymi pośrednikami łańcucha dostaw muszą być jak najszybsze, a wszystkie działania podczas transportu oraz opinia konsumentów są bardzo ważne, szczególnie dla pierwszego ogniwa, czyli producenta. To właśnie od niego w dużej mierze zależy to, jakich walorów smakowych i zapachowych doświadczy ostateczny klient.

Produkty szybkorotujące są na tyle specyficzne dla argologistyki, że jakość oferowanych produktów przez producenta zależy od wszystkich ogniw pośredniczących w całym łańcuchu dostaw. Na każdym etapie muszą być przestrzegane restrykcyjne zasady dotyczące przewozu i składowania produktów. Wystarczy jeden błąd popełniony niezależnie czy na początkowym, czy na końcowym etapie przepływu owoców, by poziom obsługi klienta i jego zadowolenie znacznie zmalały. Ważnym elementem łańcucha FMCG jest informacja. To dzięki niej możliwe są nieustanne usprawnienia przepływu malin oraz efektywna współpraca pomiędzy producentem a pośrednikami.

Przewóz malin na dalsze odległości, przykładowo za granicę, jest możliwy dzięki szybkorotującemu łańcuchowi dostaw. W literaturze przyjęło się określać go mianem elastycznego łańcucha [Bovet i Martha 2001]. Niezbędny jest tu przepływ informacji pomiędzy poszczególnymi ogniwami. Wszelkie zmiany popytowe czy podażowe, przekazane w odpowiednim czasie, pozwalają na szybką reakcję. Dane udostępniane dostawcom są niezbędne, aby mogli oni prawidłowo zaplanować cele sprzedażowe oraz strategię rynkową. Z drugiej strony, producent mający wiedzę dotyczącą zasięgu działania dalszych ogniw może odpowiednio zwiększać lub zmniejszać moce produkcyjne. Taka elastyczność działań pozwala na kontrolowanie poziomu dostaw zgodnie z zapotrzebowaniem klientów w jak najkrótszym czasie.

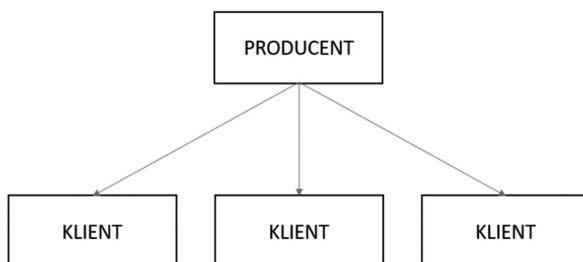
Łańcuch dostaw, związany z przepływem asortymentu szybkozepsującego się i podatnego na gnicie, powinien być zarówno elastyczny, jak i dynamiczny. Oszczędność czasu na prostych działaniach związanych ze składowaniem czy też transportem pozwala na zmniejszenie całkowitego czasu przepływu produktów od producenta do ostatecznego klienta – konsumenta.

Kanały dystrybucji

Kanał dystrybucji to zbiór wzajemnie zależnych od siebie organizacji, które biorą udział w procesach sprzedaży oraz w dostarczaniu produktów lub usług do nabywcy [Gołębska 2013]. W Polsce dominują gospodarstwa o małej lub średniej powierzchni upraw, co wpływa na rodzaj stosowanej dystrybucji przez rolników.

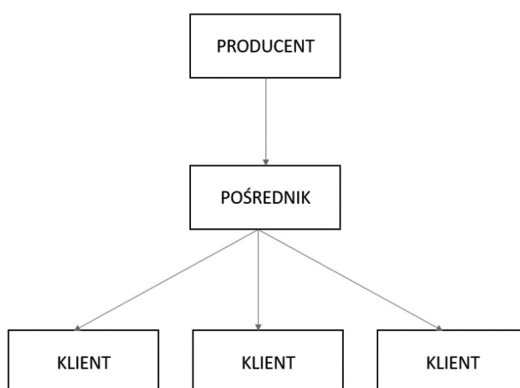
„Krótki łańcuch dostaw” występuje zazwyczaj wtedy, kiedy producent żywności sprzedaje swoje produkty bezpośrednio klientowi, którym jest jednocześnie konsumentem. Schemat takiego kanału dystrybucji przedstawiono na rysunku 5. Rolnik ma bezpośredni kontakt z ostatnim ogniwem. Dzięki temu w razie jakichkolwiek niezgodności jakościowych czy ilościowych można szybko reagować i wprowadzać zmiany zarówno w transporcie, jak i w samej produkcji. Prosty kanał dystrybucji jest doskonałym rozwiązaniem w przypadku gospodarstw rolnych o małej powierzchni upraw. Z kolei producent

żywności, który zajmuje się hurtową produkcją, nie ma możliwości dotarcia do ostatniego ogniwa w łańcuchu dostaw. Schemat kanału złożonego odzwierciedlono na rysunku 6.

Rysunek 5. Prosty kanał dystrybucji
Figure. 5. Simple distribution channel

Źródło: opracowanie własne na podstawie schematu prostego łańcucha dostaw [Fechner 2007].

Rysunek 6. Złożony kanał dystrybucji
Figure. 6. Composite distribution channel

Źródło: opracowanie własne na podstawie schematu rozszerzonego łańcucha dostaw [Fechner 2007].

Dystrybucja złożona pozwala na dużą liczbę transakcji, które mogą obejmować różne obszary rynku. Partnerstwo jest tutaj kluczowe. Dobre utrzymywanie stosunków z podmiotami pośredniczącymi wpływa na szybkość przepływu informacji, co jest elementem niezwykle istotnym w przypadku produktów nietrwałych oraz delikatnych. Liczy się tu czas oraz jakość wykonywanych usług transportowych czy składowania. Wystarczy jedno źle wykonane działanie, niezależnie czy to na etapie produkcji, czy pośredniczenia, a marka kreowana przez rolnika może wiele stracić w oczach klienta.

Uwarunkowania eksportowe polskich producentów

W skład polskich producentów wchodzi małe gospodarstwa, które zajmują się sprzedażą malin bezpośrednio ostatecznym klientom, oraz duże – wykorzystujące w łańcuchu dostaw ogniwa pośredniczące.

Stosowanie sprzedaży bezpośredniej jest ważnym czynnikiem, który pozwala na większą podaż poprzez szerszy zakres działania hurtowników oraz detalistów. Zwiększenie się zasięgu producenta do miejsc, gdzie dany produkt jest niedostępny lub popyt danego kraju znacznie przekracza podaż krajową, pozwala na budowanie pozycji na arenie międzynarodowej oraz rozwój wszystkich ogniw w łańcuchu dostaw. W przypadku eksportowania dóbr nietrwałych uczestnicy łańcucha powinni przewidywać ryzyko, związane z logistyką czy jakością produktów, które może pojawić się na każdym etapie produkcji i transportu oraz powinni dążyć do jego minimalizacji.

Zwiększenie eksportu malin może odbywać się także poprzez ich transport poza granice kraju w postaci mrożonej lub w postaci soków zagęszczonych. Producenci sprzedając swoje produkty do zakładów, muszą spełniać restrykcyjne warunki dotyczące jakości towarów. W porównaniu do Serbii czy Ukrainy, Polska dominuje w zakresie eksportu owoców przetworzonych [Dominguez 2016].

Podsumowanie i wnioski

1. Agrologistyka bardzo szybko się rozwija. Jest to branża specyficzna, gdzie występuje wiele elementów, których przestrzeganie jest kluczem do efektywnego transportu oraz składowania produktów żywnościowych.
2. Druga pozycja Polski w produkcji malin świadczy o dużych predyspozycjach rolników do rozwijania swoich gospodarstw, polepszania jakości oferowanych produktów oraz zwiększania zasięgu działania poprzez wykorzystywanie ogniw pośredniczących w kanałach dystrybucyjnych.
3. Informacja w łańcuchu dostaw owoców nietrwałych musi bezbłędnie przepływać między ogniwami, żeby szybko reagować na niepokojące sygnały, które mogą pojawić się zarówno na etapie produkcji, jak i u pośredników.
4. Transport staje się niezbędnym elementem, wpływającym na zaspokajanie popytu na wielu rynkach. Skutkuje to zwiększeniem się elastyczności producentów żywności.

Literatura

- Banasiak J., Detyna J., Detyna B., 2015: Wyzwania stojące przed logistyką produkcji w rolnictwie, *Logistyka* 4, 12.
- Brzozowska A., Bubel D., Kabus J., 2015: Aspekt logistyczny w agrobiznesie, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 249, 378.
- Bovet M., Martha J., 2001: Value nets. Breaking to supply chain to unlock hidden profits, John Wiley & Sons, New York, 16.
- Dominguez A., 2016: Jest miejsce dla malin dobrej jakości, *Jagodnik* 4 (16), 39, 67.
- Fechner I., 2007: Zarządzanie łańcuchem dostaw, Wyższa Szkoła Logistyki w Poznaniu, 16.
- Gołębska E., 2013: Kompendium wiedzy o logistyce, PWN, 227.

- Górecka A., Zych-Lewandowska M., 2016: Łańcuch dostaw produktów żywnościowych i jego znaczenie dla środowiska, *Zeszyty Naukowe SGGW. Ekonomika i Organizacja Logistyki*, 1 (1), 60.
- Klepacki B., 2016: Miejsce i znaczenie logistyki w agrobiznesie, *Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Logistyki* 1 (1), 17.
- Logistyka w Polsce, Raport 2015, ILiM, Poznań 2006.
- Rokicki T., Wicki L., 2010: Transport i magazynowanie w rolnictwie jako element logistyki, *Więś Jutra* 1 (138), 41–42
- Śmiglak-Krajewska M., Łąkowski H., 2015: Sprzedaż produktów z gospodarstw rolnych w województwie wielkopolskim, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, [źródło elektroniczne] http://www.jard.edu.pl/pub/20_2_2015_pl.pdf, 1 [data dostępu: 19.10.2016].

Adres do korespondencji:

lic. Marta Dusza

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych
student II roku studiów magisterskich na kierunku logistyka
e-mail: marta.dusza1@wp.pl